

Lapsipuoli vai julkisuuden lemmikki?

LASTEN- JA NUORTENKIRJALLISUUDEN SUHDE VALTAJULKISUUTEEN

Diskurssianalyttikko Norman Faircloughin (1997, 19) mukaan joukkotiedotusvälineillä on kyky vaikuttaa tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin identiteetteihin. Ne kykenevät tekemään asioista merkityksellisiä sen avulla, miten ne esittävät asiat. Erityisesti jälkikolonialistinen tutkimus on nostanut tutkijan itsereflektion keskeiseksi ja tutkimuksen suuntaviivoja luotsaavaksi peruslähtökohdaksi. Marginaalista – tai sellaiseksi olettamaansa – kirjallisuuden osaluuetta tutkiva joutuu analysoimaan tarkasti myös omaa osallisuuttaan tiedon koh-

teiden tuottamisessa, tiedon levittämisessä sekä sen yhteiskunnallisen tai muun arvon määrittämisessä. (Spivak 1990, 14, 42, 57; ks. myös Ruotsala 1998, 88-117.)

Olen työskennellyt lasten- ja nuortenkirjallisuuskriittikkona ja tämän kirjallisuuden alueen monitoimijana vuodesta 1986. Esioletukseni lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja -kulttuurin marginaalisesta suhteesta kirjallisen ja kulttuurisen eliitin hyväksymään niin sanottuun valtakulttuuriin ja valtakirjallisuuteen (ks. Rönberg 1990) perustui siis omaan kokemukseräiseen tietoon. Tällainen marginaaliasema heijastuisi oletukseni mukaan suoraan uudesta lasten- ja nuortenkirjapalkinnosta kirjoit-

tettuun uutismateriaaliin sekä määrällisesti palstamillimetreissä että laadullisesti esimerkiksi uutisoinnin äänenpainoissa ja asiantuntevuudessa.

Modernia kulttuurijournalismia on Suomessa lähestytty mediakriittisestä näkökulmasta 1990-luvulla vielä niukasti. Tiedotusvälineiden erilaisille vähemmistöryhmille suoma julkisuutta on sen sijaan tutkittu muun muassa etnisten vähemmistöjen tai muiden erityisryhmien (ks. Pietikäinen & Luostarinen 1996; Kuure & Parkkonen 1996) sekä eri-ikäisten lasten ja nuorten saaman sanomalehtijulkisuuden näkökulmasta (esim. Helminen 1991; Hoikkala 1991a ja 1991b; Karlsson 1999).

Kansainvälisistä tutkijoista lasten ja nuorten alisteista asemaa mediassa on kartoittanut kulttuurintutkija John Hartley. Tiedotusvälineet ovat Hartleyn mukaan välineellistäneet lapset ja nuoret uutisoinnin kohteena. "Kovissa uutisissa" lapset ja nuoret pääsevät etusivulle käsiteltäessä esimerkiksi teinraskauksia, pedofiliaa,

Suomen Kirjasäätiö perusti vuonna 1997 lasten- ja nuortenkirjallisuudelle uuden suurpalkinnon, 150 000 markan suuruisen Finlandia Juniorin, joka jakoperusteiltaan ja julkisuushakuisuudeltaan pyrkii jäljittelemään Finlandia- ja Tieto-Finlandia -palkintoja. Artikkelissa tuodaan esille, minkälaisen julkisuuden uusi suurpalkinto sai ensimmäisellä jakokierroksellaan vuoden 1997 marras-joulukuussa 12 suurimmassa, painotuksiltaan kulttuurimyönteisessä sanomalehdessä. Määrällisen analyysin lisäksi Finlandia Junior -uutisoinnista ja kommentoivasta aineistosta jäljitetään sellaisia laadullisia äänenpainoja ja arvoituksia, jotka heijastaisivat osaltaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden marginaaliseksi oletettua paikkaa osana kulttuurijournalismia ja asemaa koko kulttuurin kentällä. Artikkelit perustuu Finlandia Junior -palkinnon lehdistöjulkisuutta kartoittaneeseen tiedotusopin sivulaudaturiin.

nuorisoriikollisuutta, anoreksiaa tai teinimallien kohtaloita. Alan tutkimus on Hartley'n mielestä ollut aina näihin päiviin asti lapsia alistavaa tutkimusta, jonka tuloksia käytetään ensisijaisesti aikuisten hallitseman yhteiskunnan eduksi. Lasten ja nuorten oma ääni ja näkökulma on tiedotusvälineissä lähes kokonaan vaiennettu. (Hartley 1998, passim: 1-21.) Kansainvälinen alan tutkimus on 1990-luvulla painotunut lasten mediakulttuuriin myös muuttuvan lapsuuden käsitteen näkökulmasta (ks. Buckingham 1998; Rönneberg 1990; Werner 1996).

Sari Pietikäinen ja Heikki Luostarinen (1996, 171) korostavat, kuinka joukko-
viestimien vaikutusta etnisiin mielipiteisiin tai vähemmistöjen asemaan yhteiskunnassa on vaikea arvioida ja eristää muista siihen vaikuttavista tekijöistä. Oman tutkimukseni kannalta erityistä huomiota ansaitsee heidän havaintonsa siitä, kuinka valtaviiran viestinnän tavat jäsentävät todellisuuttamme; esimerkiksi viestinnän käyttämät käsitteet ja kieli, painotukset ja valinnat ja siitä poissaolevat elementit vaikuttavat yhdenmukaistavasti kuluttajien tapaan hahmottaa ympäröivää yhteiskuntaa.

Kulttuuriolosuhteiden ja -journalismin tutkimus on Suomessa ollut niin ikään vähäistä, eikä kulttuurijournalismia kokonaisilmionä ole liiemmin vielä kartoitettu (ks. kuitenkin Hurri 1993). Suomen Kirjasäätiö teetti kolmen ensimmäisen Finlandia-palkinnon (vuosina 1984, 1985 ja 1986) lehdistö-, radio- ja televisiojulkisuudesta sekä palkinnon vaikutuksesta myyntiin ja kirjastolainaukseen tutkimuksen Miten Finlandia-palkinto vaikuttaa (Ekholm & Fagerlund 1987), jossa aihetta lähestyttiin (1) sisällönanalyysin (lehtikirjoittelu), (2) kaupallisen analyysin (myynti), (3) empiirisen kirjastososiologian (lainaus) ja (4) kirjallisen eliitin odotusten arvioinnin näkökulmasta.

Kulttuurin kentän hiekkalaatikot

Kokosin tutkimusaineistoa 12 suurimmasta, kulttuurimyönteiseksi katsomastani sanomalehdestä (= Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Aamulehti, Turun Sanomat, Kaleva, Keski-suomalainen, Savon Sanomat, Etelä-Suomen Sanomat, Hufvuds-tadsbladet, Satakunnan Kansa, Ilkka ja Lapin Kansa). Kymmenen suurimman sanomalehden ryhmään (ks. Suomen lehdistö 1997, 33) kuuluvat Ilta-lehti, Karjalainen, Maaseudun Tulevaisuus ja Kauppalehti karsiutuivat pois seurannasta, koska näiden lehtien toimitusperiaatteissa kulttuurijournalismilla ei ole niin vankkaa asemaa, että Finlandia Junior -palkinnon saaman julkisuuden tarkastelu olisi ollut mielekästä. Materiaalia on kerätty ajanjaksolla 10.11. - 16.12.1997. Keruun alku mää-

räytyi STT:n kautta 10. marraskuuta julkaistun, Kirjasäätiön jakamien kolmen palkinnon aikatauluihin liittyvän uutisoinnin ajoituksen perusteella. Finlandia Juniorin ehdokasasettelu julkistettiin 13.11.1997 ja palkinto jaettiin 2.12.1997. Seurantaa jatkettiin vielä palkinnon myöntöjulkisuudesta kaksi viikkoa eteenpäin. Ajanjaksoilta kerättiin kaikki palkintoon liittyvä sanomalehtikirjoittelu.

Tämän yhden tapausesimerkin avulla halusin tutkia myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden paikkaa ja asemaa suomalaisessa 1990-luvun lopun sanomalehtijulkisuudessa laajemmasta, mediakriittisestä näkökulmasta – eli kuinka suuren journalistisen arvon lasten- ja nuortenkirjallisuus saa sanomalehtien kulttuuri- ja/tai uutisivuilla?

Etsin Finlandia Junior -uutisoinnista sekä uutta palkintoa kommentoivasta aiheistosta sellaisia äänenpainoja ja arvotuksia, jotka heijastaisivat osaltaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden paikkaa (1) osana kulttuurijournalismia ja (2) sen asemaa koko kulttuurin kentällä. Samalla pyrin selvittämään kulttuuritoimitusten sisäisiä työresursseja ja kapasiteettia kirjoittaa kulttuurin lievealueeksi yleisessä kulttuuri- ja kirjallisuuskeskustelussa usein mielletystä kirjallisuuden alueesta. Tavoitteenani olikin löytää Finlandia Junior -palkinnon uutisoinnista myös sellaisia puhetapoja tai säännönmukaisia toistuvia repertuaareja, jotka olisivat juuri tälle uudelle palkinnolle leimallisia. Onnistuiko se synnyttämään valtakunnallista ja erilaisia intressiryhmiä kiinnostavaa keskustelua? Heijastuiko Finlandia Junior -palkintoa käsittelevästä sanomalehtikirjoittelusta lasten- ja nuortenkirjallisuuden oletettu marginaaliasema suhteessa aikuisten kaunokirjallisuuteen? Entä tyytyivätkö sanomalehdet kuuliaisesti myötäilemään Kirjasäätiön virallisessa tiedotuksessa esittämiä lausumia ja arvoarvostelmia uusimmasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta – vai rohkenivatko ne esittää myös säätiön virallisesta kannasta kokonaan poikkeavia mielipiteitä, esimerkiksi kyseenalaistamalla ehdokaskirjojen menekkiä lasten ja nuorten keskuudessa tai koko uuden palkinnon perustamisen mielekkyyttä yleisummaan?

Kirjallisuuspalkintojen anatomiaa

Suurin ja eniten julkisuutta saanut muutos suomalaisessa kirjallisuuspalkintojärjestelmässä tapahtui vuonna 1984, kun Suomen Kirjasäätiö perusti kotimaiselle aikuisten kaunokirjallisuudelle vuotuisen 100 000 markan suuruisen Finlandia-palkinnon. Uudella näyttävällä palkinnolla haluttiin kiinnittää lukevan yleisön huomiota kirjallisuuteen ja toivottiin palkinnon herättävän myös aiempaa aktiivisempaa kirjallista keskustelua. (Ekholm & Fagerlund 1987, 7-8.) Palkinnon jaossa korostettiin ensisijaisesti laadullisia perusteita, eli haluttiin palkita kaunokirjallisesti mahdollisimman korkeatasoista kirjallisuutta. Lähtökohdat olivat kuitenkin alusta lähtien myös kaupalliset, sillä Finlandia-palkinnon haluttiin lisäävän kirjojen myyntiä.

Vuodesta 1993 lähtien Finlandia-palkinnosta on kilpaillut ainoastaan romanimuotoinen kaunokirjallisuus, koska eri kirjallisuuden lajien välinen arviointi koettiin vaikeaksi. Samassa yhteydessä muutettiin palkintolautakunnan kokoonpano: esivalinnan tekee kolmihenkinen raati ja lopullinen valintapäätös säilytetään yhden, suuren yleisön tunteman julkisuuden henkilön harteille.

Finlandia-palkinto herätti 1980-luvulla laajalti kiinnostusta kirjallisten piirien ja muun kulttuuriväen keskuudessa. 1990-luvulle tultaessa Finlandia-palkinto ja muiden kirjallisten palkintojen jatkuva lisääntyminen ovat synnyttäneet myös aiempaa enemmän soraääniä. Finlandia-palkintoa ja muita sen vanavedessä perustettuja kirjallisuuspalkintoja (esim. Runeberg-, Savonia- ja Karelia-palkinnot) on verrattu

nimiään myöten osuvasti juniin, joiden avulla kulttuuri kulkeutuu kansan pariin (Niemi 1991, 188). Vuonna 1997 Suomessa jaettiin jo 84:ää erilaista kirjallista palkintoa. Palkintojen runsaus ja jakamisen tiheys ovat kuitenkin vähentäneet niiden arvoa – ja sitä kautta myös palkintojen välillistä taloudellista vaikutusta. (Kulttuuritilasto 1999, 161-162, 173-176.)

Kirjallisuuspalkintojen tulva ei ole saanut varauksetonta hyväksyntää edes kirjailijoilta: Juha Seppälä (1998) on Aamulehden kolumnissaan rinnastanut kirjallisuuden palkintokarusellin tehosekoittimeen, joka jauhaa kirjat ja kirjailijat tunnistamattomaksi, toisistaan erottumattomaksi mössöksi. Tätä taustaa vasten tuntuu todennäköiseltä, että myös uuteen lasten- ja nuortenkirjallisuuden suurpalkintoon olisi julkisuudessa suhtauduttu alusta alkaen varautuneesti.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden palkitsemisinstituutiolla on Suomessa jo pitkä historia takanaan. Varhaisin lasten- ja nuortenkirjallisuudelle yhtäjaksoisesti jaettu palkinto, Zacharias Topeliuksen mukaan nimetty Topelius-palkinto, perustettiin jo vuonna 1947. Palkintoa ryhtyi jakamaan edellisenä vuonna perustettu lasten- ja nuortenkirjailijoiden yhteinen etujärjestö Nuorten Kirja ry (vuodesta 1967 Suomen Nuorisokirjailijat ry). Palkinnon avulla haluttiin lisätä suuren yleisön tietämystä korkeatasoisesta kotimaisesta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta ja samalla nostaa tämän kirjallisuuden alueen yleistä arvostusta. Topelius-palkinnon jako olikin jo 1940-luvun lopulla pienimuotoinen ”mediatapahtuma”. (Ks. Heikkilä-Halttunen 2000, 118.) Muiden, myöhemmin perustettujen kotimaisten lasten- ja nuortenkirjapalkintojen rinnalla Topelius-palkinnolla on Suomessa ollut alusta alkaen ilmeinen etulyöntiasema.

Finlandia-palkinnon perustamisen yhteydessä vuonna 1984 Topelius-palkinto sekä lastenkirjan kuvittajille vuodesta 1948 jaettu Rudolf Koivu -palkinto siirtyivät Kirjasäätiön rahoituksen piiriin niitä aiemmin rahoittaneilta WSOY:ltä, Suomen Nuorisokirjailijat ry:ltä ja Grafia ry:ltä. Samalla palkintosummat nousivat 10 000 markasta 30 000 markkaan. Kärjistäen voidaan väittää, että samanaikaisesti palkintojen julkisuusarvokin muuttui kolminkertaiseksi.

Finlandia Junior -palkinnon perustamisen yhteydessä vuonna 1997 kaikkien Kirjasäätiön jakamien kolmen palkinnon rahasummaa nostettiin 150 000:een markkaan. Korotus lasten- ja nuortenkirjallisuuden aiempaan ja arvostetuimpaan Topelius-palkintoon kasvoi peräti viisinkertaiseksi. Suomen Kirjasäätiön hallituksen puheenjohtaja Olli Arrakoski perusteli uuden palkinnon perustamista toteamalla, että lasten- ja nuortenkirjat ovat sekä lastenkulttuuria että kaunokirjallisuutta. Palkintosumman saattamisella samansuuruiseksi Finlandia- ja Tieto-Finlandia -palkintojen kanssa säätiö halusi myös korostaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden tasavertaista asemaa muun kirjallisuuden rinnalla. (Kirjasäätiö: tiedote 1997.)

Yhtenä palkinnon perustamisen keskeisenä motiivina oli huoli lasten ja nuorten lukuharrastuksen hiipumisesta 1990-luvulla. Kirjasäätiön asiamiehen Veikko Sonnisen (haastattelu 1997) mukaan uuden palkinnon ja ”muuttuneen systeemin” avulla toivottiin enemmän huomiota ehdokasasettelun saamaan julkisuuteen. Finlandia Juniorin jako-ohjeissa painotetaan yksinomaan sitä, että palkinto myönnetään ansiokkaalle suomalaiselle lasten- tai nuortenkirjalle.

Marginaalissa vasten tahtoaan?

Lastenkulttuurin arvostuksessa rahavirtojen suuntautuminen on ollut yksi konkreettisimmista käytössä olevista mittareista. Sormituntumalla lastenkulttuurille osoitetaan arvonantoa useammin sanoin kuin suurin setelein: rahan jaossa lastenkulttuurin tekijät jäävät lasten asemaan. Valtion heille myöntämää taloudellista tu-

kea ja turvaa on verrattu lapsille myönnettäviin viikkorahoihin (Kauppila 1991, vrt. Ristimäki & Pullinen-Mattila 1993, 3-4). Lastenkulttuurin oletetun marginaalisen aseman todentaminen suhteessa muuhun valtakulttuuriin on kuitenkin vaikeaa, eikä sitä ole Suomessa mittavin tutkimuksin kyetty todentamaan. Onko kyse siis pikemminkin kliseytyneestä hokemasta, jota eri alojen asiantuntijat toistelevat mieluumasti julkisuudessa vai sittenkin todellisesta ja ajankohtaisesta ongelmasta?

Vähemmistöjen julkisuus muodostuu tavallisesti yhdistelmän erilaisista vaihtoehtoisista julkisuuden muodoista. Kokonaiskuvaan vaikuttavat vähemmistöjen oma eriytyminen ja niiden erilaiset asenteet julkisuutta kohtaan sekä joukkoviestimien ja niiden ylläpitämien uutiskriteerien vaihtelevuus. Raportointi, joka on tiedotusvälineiden ja toimittajien näkökulmasta neutraalia uutisointia, voi olla vähemmistöjen näkökulmasta esimerkiksi suosivaa tai kielteistä. (Pietikäinen & Luostarinen 1996, 174.) Tämä havainto tarjoaakin mielekkään näkökulman tutkiessani sitä, onko oikeutettua väittää, että lasten- ja nuortenkirjallisuus olisi tavallaan myös itse edesauttanut omaa marginalisointiaan.

Suomen Tietotoimistolla voi ajatella olevan eräänlainen "esikoisoikeus" luoda julkisuuden rajat erityisesti sellaiselle uutisoitavalle tapahtumalle tai asialle, johon sanomalehtien omat vakinaiset toimittajat eivät tunne suurtakaan mielenkiintoa. Perusuutispalveluihin keskittyvä STT toimittaa päivittäin valtakunnalliseen levitykseen keskimäärin 200 - 400 koti- ja ulkomaista uutisotsikkoo (Laurila 1996, 20). Keskiuurissa maakunnallisissa sanomalehdissä turvaudutaan ymmärrettävästi paljon STT:n valmiiseen uutismateriaaliin, koska lehdillä ei ole resursseja lähettää toimittajia jokaiseen, suurimmaksi osaksi pääkaupunkiseudulla pidettävään tiedotustilaisuuteen tai tapahtumaan. Levikiltään suurimmat sanomalehdet sitä vastoin pyrkivät oletukseni mukaan täydentämään STT:n kautta saatua materiaalia myös oman toimituksen tuottamalla aineistolla. STT uutisoi Finlandia Juniorin ehdokasasettelua kahdella uutissähkeellä, joista kumpikin perustui suurelta osin Kirjäsäätiön kautta toimitettuun valmiiseen tiedotemateriaaliin. Palkinnon jaon julkisuudesta STT toimitti niin ikään kaksi uutista.

Uutisarvo puntarissa

Gaye Tuchmanin (1978, 37-38) mukaan uutisarvo on aina neuvottelun tulos, joka syntyy monimutkaisessa, uutisverkkoa valvovassa byrokratiassa. Arvioidessaan eri aiheiden uutisarvoa toimittajat samalla tulevat luoneeksi ja uusintaneeksi aiemmin sovittuja arviointiperusteita, jotka tosin muuttuvat jatkuvasti.

Missä määrin uuden kirjallisuuspalkinnon voidaan katsoa täyttäneen kiinnostavan uutisen kriteerit? Koska tietovirta tuo joka päivä erilaisen määrän julkaistavaksi kelpaavia uutisaiheita, vaihtelee myös uutiskynnyksen korkeus luonnollisesti päivittäin. Mikäli uutispäivä on niukka, uutiskynnys on alhaalla ja arvoltaan vähäisempienkin juttujen on näin ollen helpompi ylittää uutiskynnys. Mikäli uutistarjonta sen sijaan on runsas, nousee myös uutiskynnys, ja moni sellainen uutinen, joka olisi periaatteessa toisena päivänä ollut julkaisukelpoinen, jää julkaisematta. (Huovila 1990, 10.)

Uusi lasten- ja nuortenkirjapalkinto joutuikin heti ehdokasasettelun julkistamisen yhteydessä altavastaajan asemaan, kun samalle päivälle ajoittui myös ruotsalaisen lastenkirjailijan Astrid Lindgrenin 90-vuotispäivän uutisointi ja Helsingin Sanomien ensimmäisen esikoiskirjailijapalkinnon julkistaminen. Todennäköisesti Lindgrenin syntymäpäivä uutisointi täytti monen sanomalehden "lasten- ja nuortenkirjakiintiön" kokonaan, tai ainakin siinä määrin, että uuden palkinnon ehdokasasettelun lanseeraamiselle ei uhrattu palstatilaa yhtään enempää kuin katsot-

tiin välttämättömäksi. Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon saama julkisuus jäi sitä vastoin ainoastaan em. lehden muuta kulttuuriuutisointia rajoittaneeksi tulpaksi.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden alueelta uutiskynnyksen ylittävät lähinnä satunnaiset kirjalliset tapahtumat ja suuriin painosmenestyksiin yltäneet kirjailijat, – ajankohtaisena esimerkkinä brittiläisen J. K. Rowlingin Harry Potter -kirjojen Suomesakin tavoittama megajulkisuus – sekä kirjallisuuskritiikin kohteeksi seuloituneet, korkeatasoisiksi mielletyt kirjat, jotka näin määrittävät pitkälti myös suuren lukevan yleisön käsitystä lasten- ja nuortenkirjallisuuden laadusta ja tehtävistä.

Moderni journalismi on Pietikäisen ja Luostarisen (1996, 174) mielestä liiaksi sille tarjotun ja sellaisen, jo valmiiksi käsitteellistetyn ja tulkitun aineiston varassa, jota ei riittävästi editoida ja kommentoida. Aktiivisen ja välittömään kontaktiin perustuvan raportoinnin sijalle ovat tulleet tiedotteet, tiedotustilaisuudet ja erilaiset mediatapahtumat, jotka ohjaavat entistä enemmän yleisölle välittyvää kuvaa tapahtumista ja ympäröivästä todellisuudesta. Viestimet ovat huonosti valmistautuneita hoitamaan sellaisia uutisaiheita, joiden toimijoina on entuudestaan tuntemattomia ja vakiintumattomia ryhmiä. Kulttuuritoimitusten puutteellinen tietämys lasten- ja nuortenkirjallisuudesta tai sen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen aseman väheksyminen voisivatkin oletukseni mukaan olla osasyynä siihen, että lehti tukeutuu normaalia herkemmin STT:n valmiiseen uutismateriaaliin. Toisaalta on muistettava, että myös STT tekee suuren osan jutuistaan valmiiden tiedotteiden pohjalta eikä se juurikaan tuota esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjallisuuden alueelta omia, itsenäisiä uutisia.

Kulttuuritoimituksen vakinaisten toimittajien lukumäärä ei sinällään ollut rinnasteinen lehden julkaiseman Finlandia Junior -uutisoinnin ja palkinnolle annetun huomion laajuuteen. Enemmän merkitystä voisikin olettaa olevan sillä, löytyykö toimituksen vakinaisista toimittajista lasten- ja nuortenkirjallisuuteen ja -kulttuuriin paneutuneita henkilöitä. Nämä kaksi muuttujaa eivät kuitenkaan täysin päteet Finlandia Juniorin kohdalla: täysin omavaraisia palkinnon uutisoinnissa olivat nimittäin Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat, joilla kummallakaan ei Aamulehden ja Kalevan tapaan ole lastenkulttuuriin tai -kirjallisuuteen perehtynyttä erikoistoituttajaa.

Savolaisten kirjamafia

Jaoin aineiston käsittelyn laadulliseen ja määrälliseen analyysiin. Karkeimmillaan tällaisella tutkimusmenetelmällä ymmärretään aineiston muodon kuvausta (Eskola & Suoranta 1998, 13). Aineiston analyysissä yritin välttää tarpeetonta siteeraamista ja näytteiden tulvaa, ja sen sijaan pyrin perustellusti todentamaan aineistosta esiin nousevia yhdenmukaisuuksia ja loogista toisteisuutta. Perinteisessä kvantitatiivisessa sisällönanalyyssissä kuvataan määrällisesti eritellen tekstin sisältöä. Menetelmä sopiikin hyvin sellaiseen tutkimukseen, jossa selvitetään, mistä mediassa keskustellaan ja mistä ei (ibid. 170, 186). Tutkimusaineisto järjestyi koherenttiin muotoon File Maker -kortisto-ohjelman avulla.

Määrällinen ote tutkimusaineistoon antoi kuitenkin odotuksenmukaisia vastauksia palstamillimetreistä ja uutisjulkisuuden näyttävyydestä. Suurimman ennakkojulkisuuden palstamillimetreissä mitattuna Finlandia Junior -palkinnon ehdokasasettelulle antoi Savon Sanomat, joka käsitteli uutta palkintoa lähes yksinomaan paikallisesta näkökulmasta lehden levikkialueen ”omien kirjailijoiden” näyttävänä esiinmarssina. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että myös Savon Sanomien palkinnonjaolle kohdentama uutisjulkisuus oli tutkittavista sanomaleh-

distä laajin. Toinen palkinnon saajista, Alexis Kouros, asui nimittäin tuolloin Kuopiossa ja oli Savon Sanomien vakituinen kolumnisti. Monet sanomalehdet (Lapin Kansa, Satakunnan Kansa, Savon Sanomat, Kaleva, Turun Sanomat ja Aamulehti) antoivat ehdokasasettelun julkisuudelle palstamillimetreissä laskettuna jopa keskimääräisesti suuremman julkisuuden kuin varsinaiseen palkinnonjakoon liittyväle julkisuudelle. Ilta-Sanomien oli sanomalehdistä ainoa, joka kiinnostui palkinnosta näyttävästi vasta sen jaon jälkeen julkaisemalla koko aukeamalle levitetyn henkilöhaastattelun Finlandia Junior -palkitun Gondwanan lapset -teoksen tekijöistä. Käytäntö on tyypillinen iltapäivälehtien linjaukselle: henkilökeskeinen lähestymistapa on huomattavasti myyvämpi vaihtoehto kuin lähteä esimerkiksi polemisoimaan uuden palkinnon jakomenettelyssä havaittuja ristiriitaisuuksia.

Määrällistä analyysiä enemmän viitteitä lasten- ja nuortenkirjallisuuden paikasta ja arvostuksesta toisaalta kulttuurijournalismin ja toisaalta koko kirjallisuuden kentällä antoikin aineiston laadullinen tarkastelu. Lehden kirjallisuuspoliittisen linjan selvittäminen Finlandia Junior -kirjoitteluun tukeutuvan aineiston valossa (vrt. Ekholm & Fagerholm 1987, 21-76) oli kuitenkin vaikeaa, koska valtaosa palkintoa kommentoivista kirjoituksista oli joko kulttuuritoimituksen ns. tavallisten rivitoimittajien tai lehteä säännöllisesti avustavien free lance -toimittajien tekemiä. Heidän mielipiteillään ei voi katsoa olevan samanlaista julkisuusarvoa kuin lehden arvostetuimmilla pääkriitikoilla, jotka keskittyvät aikuistenkirjallisuuteen ja jotka ovat sen vuoksi suuren lukevan yleisön hyvin tuntemia ja arvostamia kirjallisia auktoriteetteja.

Savon Sanomien Seppo Kononen viittasi "Savolainen täyskäsi" -nimisessä kommentissa ohuesti lasten- ja nuortenkirjallisuuden arvostukseen:

Finlandia Junior ei ehkä julkisuudessa saa samaa kohtelua kuin varsinainen Finlandia, mutta Savossa ei auta surra sitä. Ilman hyvää nuortenkirjallisuutta meillä ei ole myöskään hyvää aikuisten kirjallisuutta. Herkästi ajan tunteja heijastelevalle nuortenkirjalle on paras tae, että kirjallisuus säilyttää ylipäättään asemansa ja merkityksensä. (Kononen 1997.)

Kriittinen Kaleva ja poleeminen Ilta-Sanomien

Kaleva löysi uudesta kirjallisuuspalkinnosta kiinnostavia, uusia näkökulmia. Ehdokkaiden julkistamispäivään ajoittui kommentoiva uutinen, jossa nostettiin esiin kuvittajien väliinpuotoaminen sekä huoli siitä, että kuvittajat jäävät tekstin jalkoihin. (Anon. 1997b.) Uutisen otsikon "Pois jaloista" voi myös tulkita viitanneen verhotusti lasten- ja nuortenkirjallisuuden alistaiseen asemaan verrattaessa sitä muuhun kaunokirjallisuuteen.

Ehdokasuutisoinnin ohessa Kalevan vakituinen kulttuuritoimittaja ja kirjallisuuskriitikko Eeva Kauppinen (1997a) arvosteli raatia liian odotuksenmukaisista ratkaisuista:

Erikoisemmat ratkaisut, mielipiteitä varmemmin jakavat anarkistisemmat lähestymistavat, äärimmäiset aiheet ja poikkeukselliset toteutukset jäävät vähemmistöön, niiden kärki katkeaa eivätkä teokset yllä listoille.

Kauppinen arveli, että Finlandia Juniorille jo piankin perustetaan oma varjopalkintonsa, koska kilpailun kuviot eivät tyydyttäneet läheskään kaikkia osapuolia. Tätä väitettä hän tarkensi vielä parin viikon kuluttua haastattellessaan lastenkulttuurin valtionpalkinnon saanutta kuvittajaa Markus Majaluomaa, jonka räväkkä kommentti – "Finlandia Junior on totaalinen moka" – nostettiin jopa otsikkoon asti:

Joku heistä on voittaja verraton

Finlandia junior -kirjallisuuspalkinnon kuusi ehdokasta ottavat sanoista ilon irti haikeuttakaan unohtamatta

STT

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka

Näin sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Ulkomailla kirjallisuuspalkinto on yleensä arvostettu enemmän kuin Suomessa. Kirjallisuuden arvostus Suomessa on kuitenkin alhainen, ja voittajien saaminen on vaikeaa.

Palkintokomitean puheenjohtaja on kirjailija ja tutkija Jukka Korpunen. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Finlandia Junior on totaalin moka, sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Hän on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

"Kuka minä olen?" ihmettelee pieni pingviini kielenä Alexis Kourosin Gondwanan lapset -kirjassa.

Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Persialaista perinnettä suomettuneena. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Prinssiä ja prinsessaa. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

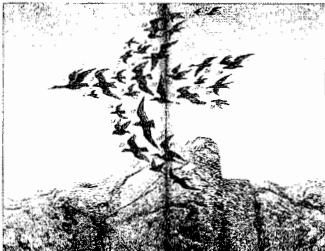
Finlandia Junior palkinnon voittajat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

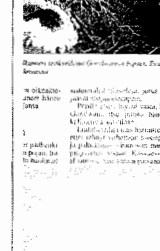
Markus Majaluoma on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Rudolf Koivu on ollut mukana palkinnon antamisessa vuodesta 1975. Palkinto on jaettu kahdeksan eri sarjan voittajille.

Gondwanan lapset -kirjan kuvitus. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Alexis Kourosin voittamat Gondwanan lapset -kirjan tarinat. Kirjassa on kaksitoista tarinaa, jotka on kirjoittanut yhdessä kahdeksan eri kirjailijan kanssa.

Rudolf Koivu -palkinto on romutettu ja tilalle raahattu Finlandia Junior tekee mielen pahaksi: ehdokkaana ei ole yhtään kuvakirjaa, Markus Majaluoma huomautti vakavana (Kauppinen 1997b; kurs. lisätty).

Tämä on havainnollinen esimerkki tavasta, jolla lastenkulttuuriin ja -kirjallisuuteen paneutunut toimittaja on saanut havaitsemalleen epäkohdalle lisäpönttä myös myöhemmin tekemästään, samaa aihetta sivuavasta haastattelusta. Palkintoa kritisoiva jyrkkä kommentti uuden palkinnon vinoutuneiksi miellettyistä lähtökohdista meni tässä tapauksessa Majaluoman tiliin, mutta tuli ilmaiseksi samalla toimittajan henkilökohtaisen mielipiteen.

Vielä kertaalleen Eeva Kauppinen (1997c) palasi samaan aiheeseen palkintouutisoinnin yhteyteen laatimassaan kommentissa otsikolla "Mihin menet, Finlandia Junior?" Kauppinen mukaan Kirjasäätiön kaunis ajatus lasten- ja nuortenkirjallisuuden nostamisesta tasa-arvoiseksi kauno- ja tietokirjallisuuden kanssa ei ainkaan ensimmäisenä vuonna toteutunut, koska kuvituksen osuus jäi niin ohueksi. Kauppinen ehdottikin, että riita pantaisiin poikki ja perustettaisiin kuvakirjoille oma Finlandia-palkinto. Samaan aiheeseen puuttui myös ehdokasasettelun jälkeisessä kirjoittelussa Helsingin Sanomien lastenkirjakriitikko Maria Laukka (1997), joka paheksui kommentissaan kuvittajien syrjimistä uutta palkintoa perustettaessa.

Ilta-Sanomien kulttuuriosaston esimies Matti Rinne (1997) otti kolumnissaan näyttävästi kantaa Finlandia Junior -palkintoon otsikolla "Persialaista perinnettä suomettuneena". Rinne kyseenalaisti heti kolumnin alussa palkinnon lähtöasetelmia:

Finlandia junior -palkinto on *herättänyt paljon närää* aina nimeään myöten. Eikö suomalaisella lasten- ja nuortenkirjapalkinnolla pitäisi olla suomalainen nimi?

Finlandia junior *tappoi kaksi perinteistä palkintoa*, kirjoittajien Topelius-palkinnon ja kuvittajien Rudolf Koivu -palkinnon. Ne yhdistettiin täksi uudeksi palkinnoksi *muka arvostuksen lisäämiseksi*. Tyypillistä ajan historiattomuutta ja perinteen halveksuntaa.

Ja sitten vielä palkinto mennään antamaan iranilaissyntyiselle kirjoittajalle (mutisiko joku mutakuonoista?) ja venäläissyntyiselle kuvittajalle. (Kurs. lisätty.)

Rinteen mukaan Kouroksen ja Reichsteinin palkitseminen oli mainio osoitus siitä, kuinka ulkomaalaiset voivat myös rikastuttaa omaa kansallista kulttuuriamme. Ilta-Sanomien kolumni on Finlandia Junior -aineistossa harvinainen poikkeus räväkän kantaaottavuutensa ja suurten linjanvetojensa vuoksi. Merkittäväksi kolumnin tekee myös se, että kirjoittajana Matti Rinteen voidaan katsoa edustavan Ilta-Sanomien kulttuuriosaston virallista kantaa (vrt. Ekholm & Fagerlund 1987, 21-22) vastaperustetusta lasten- ja nuortenkirjapalkinnosta.

Keskisuomalaisen palkinnon julkistusjulkisuuden yhteydessä julkaistiin lehden vakituksena avustajana toimivan nuortenkirjakiitikon kommentti, jossa tarkasteltiin palkittua teosta suhteutettuna ilmestymisajankohdan muuhun kotimaiseen lasten- ja nuortenkirjallisuuteen. Kirjoittaja löysi Gondwanan lapsista yhtymäkohdia Yrjö Kokon vuonna 1944 ilmestyneeseen saturoomaaniin Pessi ja Illusia, jolle oli ilmestymisaikanaan samanlaista kansallista ja sosiaalista tilausta kuin mitä Gondwanan lapsilla oli nykyhetkessä. Kommentissa tuotiin myös esille palkinnon säännöistä löytyvä yksityiskohta, jonka mukaan Kirjasäätiö voi tarvittaessa vuosittain muuttaa palkintosumman suuruutta.

Aika näyttää, kuinka pitkään palkintosumma pysyy yhtä suurena Finlandian ja Tietokirja-Finlandian kanssa. Kotimaisella lasten- ja nuortenkirjallisuudella onkin nyt ilmiselvä näytön paikka: mikäli palkinto ei saavuta ennakoitua julkisuutta – ja samalla nosta lasten- ja nuortenkirjojen myyntilukuja, Kirjasäätiön kiinnostus palkinnon ylläpitämiseen saattaa lopahtaa. Toivottavasti hanke kantaa vielä pitkälle tulevaisuuteen, sillä suomalainen lapsille ja nuorille julkaistu kirjallisuus elää juuri nyt hyvin mielenkiintoista murrosaikaa, kun uudet lupaavat nuoret tekijät säröttävät haastavasti keski-ikäistyneen kirjailijasukupolven näkemyksiä. Alexis Kouroksen Gondwanan lapset on hyvä esimerkki tällaisesta kirjallisten arvojen ja äänilajien moninaisuudesta. (Heikkilä-Halttunen 1997.)

STT:n perusuutisointia laajemmissa ja lehden oman toimituksen tai sen avustajien laatimissa Finlandia Junior -uutisoinnissa ja -kommenteissa kiinnitettiin huomiota seuraaviin aihekokonaisuuksiin: (1) Lasten- ja nuortenkirjallisuuden marginaaliseen asemaan suhteessa aikuisten kaunokirjallisuuteen viitattiin ohuesti; (2) korostettiin kuvittajien ja tietokirjailijoiden jäämistä paitsioon uutta suurpalkintoa perustettaessa sekä (3) tuotiin voittajakaksikon Kouroksen ja Reichsteinin henkilökuviin kautta myönteisesti esille kirjallisuuden kansainvälistyminen ja etninen rikastuminen.

Kaikki sanomalehdet nostivat palkintouutisoinnin yhteydessä esille kilpailun toisen voittajan Alexis Kouroksen. Toimittajat päätyivät painottamaan hänen monikansallista taustaansa ja vaiherikasta elämäänsä sen sijaan, että olisivat käsitelleet esim. lastenkirjallisuuden merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa tai sen tulevaisuuden näkymiä. Tähän ratkaisuun päätymistä edisti luonnollisesti Kouroksen

noviisin asema suomalaisen lastenkirjallisuuden kentällä: kirjallisen debyytin juuri tehneeltä kirjailijalta olisi ollut kohtuutonta vaatiakaan kovin syvällistä näkemystä lastenkirjallisuudesta. Mikäli voittajateos olisi ollut syntyperäisen suomalaisen, mutta suuren yleisön huonosti tunteman kirjailijan kirjoittama, lehdet olisivat varmasti asennoituneet voittajan haastatteluunkin toisin ja uuden lasten- ja nuortenkirjapalkinnon uutisointi olisi painottunut aivan toisella tavalla.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja aikuistenkirjallisuuden väliset arvostuserot paljastuivatkin parhaiten kaikkien Kirjasäätiön jakamien kolmen palkinnon uutisjulkisuuden vertailussa. Tässä vertailussa keskityin ainoastaan kolmeen levikiltään suurimpaan seitsemänpäiväiseen sanomalehteen (Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Turun Sanomat). Finlandia Juniorin julkisuus ylsi palstamillimetreissä mitattuna vain noin puoleen Finlandian ja Tieto-Finlandian saamasta uutisjulkisuudesta, joten tämä tulos todistaa aivan konkreettisesti lasten- ja nuortenkirjallisuuden lapsipuolen asemasta.

Ulkokirjallinen vetoapu laadullisten palkitsemiskriteerien edelle?

Finlandia Junior -palkinto ylitti kuitenkin kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden sanomalehtien uutiskynnyksen. Uudesta palkinnosta kirjoitettiin uutisia, kommentteja, haastatteluja, kolumneja ja kylkiäisiä, joissa palkintoon viitattiin vain ohuesti. Pääkirjoituksia tai yleisönosastokirjoituksia ei sen sijaan julkaistu lainkaan.

Palkinnon uutisarvo vaihteli huomattavasti eri lehtien välillä. Palkinnolla oli selvästi suurempi provinsiaalinen uutisarvo Savossa verrattuna sen valtakunnalliseen uutisarvoon pääkaupunkiseudun sanomalehdistössä. Uutta palkintoa kommentoivan aineiston määrä jäi kuitenkin odotettua vähäisemmäksi. Suurpalkinnon tarpeellisuus tai ehdokaskirjojen valintamenetelmä eivät herättäneet julkisuudessa mitään soraääniä. Palkinto otettiin vastaan itsestäänselvyytenä – luontevana tulokkaana jo entuudestaan monilukuisten kirjallisuuspalkintojen joukkoon. Sen itseisarvoa kirjallisessa kentässä ei siis nähty aiheelliseksi asettaa kyseenalaiseksi.

Kriittiset ja hyvinkin kipakat äänenpainot tulivat esiin vasta takautuvasti lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisäkentän toimijajäsenten yksityisissä jäsenkirjeissä sekä tätä kirjallisuuden osa-alueita sivuavissa ammattilehdissä. Lastenkulttuurilehti Tyyris Tyllerön päätoimittaja Kari Vaijärvi (1998) ja Lastensuojelun keskusliiton julkaiseman Lapsen maailma -lehden kolumnisti-kriitikko Kerttu Manninen (1998) suosivat uutta palkintoa vaihtelevan ärhäkästi. He suhtautuivat uuden palkinnon painotuksiin avoimen kielteisesti. Manninen piti yhteen suurpalkintoon keskittymistä liian yksisilmäisenä ratkaisuna:

Palkinnon säätiöpäättäjiltä on jäänyt huomaamatta nuorisokirjallisuuden käyttäjäkunnan ikärakenteen ja tarpeiden nopea muuttuminen. Asiaan vähemmän vihkiytyneet eivät aina muista, kuinka pitkä on virstanväli kuvakirjoista ja kuuntelevasta lapsesta lukemistaitoiseen nuoreen, joka oikeastaan vasta silloin pääsee itse valitsemaan, mitä hän haluaa lukea. (Manninen 1998.)

On mielenkiintoista, että tällaista kritiikkiä palkintoa kohtaan esitettiin jälkijättöisesti ilman, että kommentoinnilla pystyttiin enää mitenkään vaikuttamaan tapahtuneeseen tai herättämään suuren yleisön mielenkiintoa aiheeseen. Näyttää ilmeiseltä, että ensimmäisen vuoden palkinnonjakoon liittyvä vähäinen kritiikki ei kuitenkaan vaikuttanut juurikaan seuraavan tai myöhempienkään vuosien palkinnonjakoon: jokainen palkinto profiloituu eri tavoin raadin ja sen puheenjohtajan mieltymysten mukaisesti. Suomen Kirjasäätiön nimeämät raadit eivät juurikaan ole

myötäilleet säätiön alunperin palkinnolle hahmottelemaa linjausta: jokainen raati on toiminut itsenäisesti omien suuntaviittojensa johdattamana. Selitystä palkintoon kohdistetun kritiikin ”matalasta profiilista” voidaan toisaalta etsiä myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden sisäkentän omaehtoisesta halusta pysytellä marginaalissa: havaituista ongelmista puhuttiin vain suljetulle sisäpiirille suunnatuissa asiantuntijalehdissä eikä omiin vaikutusmahdollisuuksiin valtakunnallisissa viestimissä jaksettu uskoa.

Todennäköisesti sisäkentän aktiivijäseniltä puuttui myös siviilirohkeutta lähteä propagoimaan palkintoasiaa julkisesti. Tähän viittasi Suomen Nuorisokirjailijat ry:n puheenjohtaja, nuortenkirjailija Tuija Lehtinen yhdistyksen jäsenkirjeessä:

Ensimmäinen Finlandia Junior -palkinto on jaettu, ja tapahtuma on kirjoittanut esiin erilaisia kommentteja. Moni teistä on ottanut yhteyttä ja ilmaissut eriasteisen hämmennyksensekaisen pettymyksen raadin päätöksen johdosta. Osa on ollut sitä mieltä, että asiaan pitäisi reagoida jotenkin julkisuudessa. Reagointi on aina kaksiteräinen miekka. Vaikka enemmistö alan kirjailijoista olisi sitä mieltä, että on eettisesti väärin antaa ensimmäinen Finlandia Junior -palkinto esikoiskirjailijalle, joka ei ole syntyperäinen suomalainen, ja vielä Suomen 90-vuotisjuhluvuonna! - asian julkituominen leimaa lausujansa rajoittuneeksi ja rasistiseksi. Sitä leimaa tuskin kukaan haluaa otsaansa, ei yhdistyskään. Karavaani kulkee, vaikka koirat kuinka haukkuisivat. Raati on tehnyt päätöksensä ja piste. (Pääskynen 1997.)

Uuden suurpalkinnon perustaminen herätti Suomen Nuorisokirjailijat ry:ssä huolestumista myös siitä, että jotkut palkintoja havittelevat kirjailijat ryhtyvät kirjoittamaan palkintoraadille täsmätuotettuja kirjoja, joissa ”erikoisuuden tavoittelu ja taiteellisuus lyövät yli lukijoiden hilseen”. Eniten kritiikkiä kohdistettiin Finlandia Junior -raadin liian ”aikuisen makuun”. Raadin jäsenet olivat yhdistyksen jäsenkirjailijoiden mielestä ”liian kaukana tämän päivän lukevista lapsista ja nuorista sekä heidän kirjallisista mieltymyksistään”. (Ibid. 1997.)

Finlandia-palkinnolle esikuvallisen englantilaisen Booker-kirjallisuuspalkinnon kohdalla Kai Ekholm ja Asko Fagerlund (1987, 7) ovat viitanneet siihen, että jokainen palkinto kehittää omantyyllisensä kirjallisuuden, jota on muita helpompaa valita ehdokaslistalle. Tästä näkökulmasta Nuorisokirjailijat ry:n huoli ei ehkä ollutkaan täysin aiheeton: palkinnoille kehittyy omat traditionsa, julkiset tai julkilausumattomat periaatteensa. Nuorisokirjailijat ry:n sisäiseen tiedotukseen tarkoitettusta kannanotosta ilmeni myös hyvin se, että yhdistys ja siihen kuuluvat kirjailijat eivät niinkään pitäneet ensisijaisena palkinnon pyrkimystä nostaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden julkista statusta tasaveroiseksi muun aikuisten kaunokirjallisuuden kanssa. Sen sijaan he pitivät tärkeänä jo pitkään alalla toimineiden lasten- ja nuortenkirjailijoiden (eli oman jäsenistönsä) palkitsemista ja heidän arvonsa julkista tunnustamista. Kirjasäätiön julkisuushakuiset tarkoitukset uuden palkinnon perustamiselle ovat kuitenkin toisenlaiset: lasten- ja nuortenkirjallisuuden konkareiden rinnalla yhtä mielenkiintoisia – elleivät jopa kiinnostavampia – ovat kirjallisuuden kentälle saapuvat uudet tulokkaat, jotka kiinnostavat myös mediaa.

Uutisarvotusasteikolla lasten- ja nuortenkirjallisuutta käsittelevä uutinen täyttää lähinnä pehmeän uutisen kriteerit. Tapani Huovila (1990, 13) nimeää uutisista erilaisia vivahteita, jotka lisäävät niiden arvoa. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi (1) uutisen tunteisiin vetoavuus, (2) tunnistettavuusarvo ja (3) taustamerkit. Uutisen tunteisiin vetoavuus on kytköksissä siihen, sisältääkö uutinen kielteisyyttä, epätavallisuutta, sensaatiota, dramaattisuutta, tunteellisuutta, vastakainasettelua ja ristiriitaa, väkivaltaa tai seksuaalisuutta. Myös uutisen tunnistettavuusarvo (= ns. julkisarvo) lisää sen arvovaltaa. Mitä enemmän uutinen liittyy

suurvaltoihin, yhteiskunnan eliittiryhmiin tai niiden yksittäisiin jäseniin, sitä helpommin se todennäköisesti myös julkaistaan. Kärjistäen voidaankin väittää, että 1990-luvun sanoma- ja aikakauslehtijulkisuus on tuotteistanut kirjallisuutta: se pääsee otsikoihin, mikäli aiheena on (1) plagiointisyys, (2) tirkistely- tai tunnustuselämäkerta tai (3) kilpailu- ja palkintouutisointi. Ensimmäisen Finlandia Junior -palkinnon voittajat, iranilaissyntyinen Alexis Kouros ja venäläissyntyinen Alexander Reichstein, osoittautuivat uuden palkinnon lanseerauksen ja sen julkisuuskuvan kannalta parhaiksi mahdollisiksi "mannekiineiksi", sillä marginaalisuus asettuu heidän tapauksessaan mielenkiintoiseen ristivalotukseen: lastenkirjallisuus on valtakulttuuriin ja -julkisuuteen verrattuna julkisuuden katveessa, mutta nimenomaan maahanmuuttajataustansa ansiosta sekä Kourosilla että Reichsteinilla oli lehdistön näkökulmasta jopa tavanomaista suurempi julkisuus- ja uutisarvo.

Kriittinen ja entistä kipakampi keskustelu palkinnon jakoperusteista käynnistyikin itse asiassa vasta palkinnon kolmannella jakokierroksella vuonna 1999, kun Nuorisokirjailijat ry arvosteli toistamiseen Kirjasäätiötä: palkintoehdokkaaksi nostettiin tuolloin kuvakirja (Kaarina Helakisa & Heli Hieta: Prinsessan siivet), jonka teksti oli aiemmin julkaistu muussa yhteydessä ja jonka kirjoittajakin oli jo kuollut. (Ks. Pääskynen 2000; vrt. Loivamaa 1999.) Neljännellä jakokierroksella vuonna 2000 suurimmat sanomalehdet olivat jälleen myötäsukaisia palkintoa kohtaan: ehdokasasettelu ei liiemmin aiheuttanut närää ja palkinnon saanutta, aikuiskirjailijana meritoitunutta Tomi Kontiota ja hänen satufantasiaansa Keväällä isä sai siivet vastaan ei esitetty poikkipuolisia kommentteja.

Ennako-oletukseni lasten- ja nuortenkirjallisuudesta marginaalisena kulttuurialueena osoittautui siis vain varauksellisesti paikkansapitäväksi. Eskolan ja Suorannan (1998, 20) mukaan laadullisen aineiston tehtävänä ei ole niinkään hypoteesien oikeaksi todistaminen, vaan pikemminkin niiden keksiminen. Parhaimmillaan aineistot vauhdittavat tutkijan omaa ajattelua, sen sijaan että latistaisivat sitä. Aineistojen avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia, eikä vain todentaa ennestään epäilemäänsä oikeaksi. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja aikuistenkirjallisuuden väliset arvo- ja arvostuserot tulivatkin havainnollisesti todistetuiksi vasta laadullisten menetelmien kautta. Finlandia-palkinnosta on tullut sen 15-vuotisen historian aikana jo keskeinen osa suomalaista kirjallisuus- ja kulttuurielämää. Palkinnon aseman vakiintumisen myötä siitä on kuitenkin tullut myös julkisen kritiikin kohde. Tästä huolimatta Kirjasäätiön uusimpaan palkintoon liittyviä menettelytapoja, lautakunnan kokoonpanoa, palkinnon suuruutta ja ehdokasvalintaa ei liiemmin käsitelty ensimmäistä Finlandia Junior -palkintoa koskevassa kirjoittelussa. Osittain tätä ilmiötä voidaan selittää myös sillä, että Finlandia- ja Tieto-Finlandia ovat jo totuttaneet suomalaiset tällaiseen julkiseen kirjalliseen mitteluun: palkinnoista ja niiden avoimesta markkinahenkisyydestä on tullut legitimoitu ja yleisesti hyväksyttävä asia (ks. Niemi 2000, 109).

Kirjallisuuspalkinnot ovat hyvä esimerkki lyhytaikaisesta tapahtumasta, jolla on melko suuri, mutta silti rajallinen uutisarvo. Tätä uutisarvoa Kirjasäätiö on kuitenkin pyrkinyt hyödyntämään tekemällä myös uusimman lasten- ja nuortenkirjapalkinnon jaosta neljäntenä vuonna kaksivaiheisen mediatapahtuman, jolle on otettu ulkokirjallista vetoapua: vuoden 2000 Finlandia Junior -palkintoa jaettaessa päädyttiin nimittäin kaksivaiheiseen valintakäytäntöön. Kolmihenkinen, lastenkirjallisuuden asiantuntijoista koostuva esiraati valitsi kuusi ehdokasta ja suuren yleisön tuntema julkisuuden henkilö, eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen, päätti yksinään palkinnon saajasta.

Tutkimusaineisto:

- Anon. (1997b):
Pois jaloista! Kaleva 13.11.1997.
- Heikkilä-Halttunen Päivi (1997):
Hyvinvointi-Suomen uusi Pessi ja Illusia. Keskisuomalainen 3.12.1997.
- Kauppinen, Eeva (1997a):
Otto puuttuu. Kaleva 14.11.1997.
- Kauppinen, Eeva (1997b):
Finlandia Junior on totaalinen moka. Näin sanoo lastenkulttuurin valtionpalkittu Markus Majaluoma. Kaleva 27.11.1997.
- Kauppinen, Eeva (1997c):
Mihin menet, Finlandia Junior? Kaleva 3.12.1997.
- Kononen, Seppo (1997):
Savolainen täyskäsi. Savon Sanomat 14.11.1997.
- Laukka, Maria (1997)
Mihin katosi kuvittajien palkinto? Helsingin Sanomat 15.11.1997.
- Manninen, Kerttu (1998):
Lasten ja nuorten kirjoja. Lapsuuteen sisältyy monenlaista särmää. Lapsen Maailma 1/1998.
- Rinne, Matti (1997):
Persialaista perinnettä suomettuneena. Ilta-Sanomat 4.12.1997.
- Timonen, Kaarina (1997):
Junior Finlandialla palkitut iranilaissyntyinen Alexis Kouros ja venäläinen Alexander Reichstein ovat Suomen uudet satusedät. Ilta-Sanomat 13.12.1997.
- Vaijärvi, Kari (1998):
Ihminen joka ei saa ruusua elää ohuen ja mitättömän elämän. Pääkirjoitus. Työryhmä 1/1998.

Painamattomat lähteet

- Arrakoski, Olli (1997):
Olli Arrakosken avauspuhe Finlandia Junior -palkinnon ehdokkaiden julkistamistilaisuudessa 13.11.1998 hotellissa Klaus Kurjessa.
- Hartley, John (1998):
Who is speaking for 'our' children? Some questions about the production and government of knowledge in the mediasphere. Keynote paper for Mass Communication Association Conference, Tampere 9.-10.1.1998. Photocopy.
- Helminen, Kristiina (1991):
Lapsi sanomalehden etusivun uutisena: lapsiaiheiset etusivun uutiset Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Turun Sanomissa heinä-, elo- ja syyskuussa 1991. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Kirjasäätiö: tiedote (1997):
Suomen Kirjasäätiön tiedote uuden lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinnon perustamisesta ja Kirjasäätiön jakamien palkintojen palkintosummien korottamisesta 150 000 markkaan. Helsinki 22.4.1997. Suomen Kirjasäätiön arkisto.
- Pääskynen (1997):
Suomen Nuorisokirjailijat ry:n jäsentiedote Pääskynen 4/1997.
- Pääskynen (2000):
Suomen Nuorisokirjailijat ry:n jäsentiedote Pääskynen 3/2000.
- Sonninen, Veikko (1997):
Suomen Kirjasäätiön toiminnanjohtajan Veikko Sonnisen puhelinhaastattelu (P.H.H.) 10.11.1997.

Kirjallisuus:

- Buckingham, David (1998):
Muuttuvat lapsuudet, muuttuva media. Uusia näkökulmia lasten mediakulttuurin tutkimukseen. Tiedotustutkimus 1/1998.
- Ekholm, Kai & Fagerlund, Asko (1987):
Miten Finlandia-palkinto vaikuttaa. Tutkimus Finlandia-palkinnon vastaanotosta, myynnistä ja kirjastolainauksesta. Orivesi: T:mi Kai Ekholm.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998):
Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1997):
Miten media puhuu? Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi (2000):
Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen ja kanonisoituminen Suomessa 1940-50-luvulla. SKS:n toimituksia 781. Helsinki: SKS.

- Hoikkala, Tommi (1991a):
Nuoret tiedotusjulkaisuudessa. Yksitoista tapausta. Teoksessa Jaana Lähteenmaa & Lasse Siurala (toim.): Nuoret ja muutos. Tammikuu 1991. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran tutkimuksia 177.
- Hoikkala, Tommi (1991b):
Aikuisten piirileikki lasten ja nuorten ympärillä. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.): Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovila, Tapani (1990):
Uutiskynnyksistä ylittyy. Helsinki: Gummerus.
- Hurri, Merja (1993):
Kulttuuriosasto. Symboliset taistelut, sukupuolivikoflikti ja sananvapaus viiden pääkaupunkilehden kulttuuri-toimituksissa 1945-1980. Tampere: Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 389.
- Karlsson, Liisa (1999):
Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakäydyissä. Helsinki: Stakes. Stakesin raportteja 241.
- Kauppila, Katriina (1991):
Onko lastenkulttuuri viikkorahojen varassa? Lapsille taidetta tekeviä muistetaan useammin taputuksin kuin suurin setelein. Helsingin Sanomat 26.3.1991.
- Kulttuuritilasto (1999):
Helsinki: Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 1999:2.
- Kuure, Tapio & Parkkonen, Asko (1996):
Suomalaisen lehdistön jengikirjoittelu 1990-luvulla. Nuorisotutkimus 1/1996.
- Laurila, Esa (1996):
STT ei rönsyile uutuuspalvelujen pioneeriksi. Suomen Lehdistö 3/1996.
- Loivamaa, Ismo (1999):
Junior-palkinto on kuin kirpputori. Helsingin Sanomat 29.11.1999.
- Niemi, Juhani (1991):
Miten Finlandia-palkinto jaetaan? Teoksessa Juhani Niemi: Kirjojen takaa. Jälkikuvia teoksista ja tekijöistä. Hämeenlinna: Karisto.
- Niemi, Juhani (2000):
Kirjallinen elämä. Kirjallisuuden yhteiskuntasuhteiden kartoitusta. Tietolipas 168. SKS: Helsinki.
- Pietikäinen, Sari & Luostarinen, Heikki (1996):
Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Teoksessa Dahlgren et al. (toim.): Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ristimäki, Eija & Pullinen-Mattila, Sari (1993):
Lastenkulttuuri myötätuulessa? Arsis 2/1993. Lastenkulttuurin teemanumero: Lasten kulttuuri: tekijät, sisältö, tulevaisuus, rahoitus ja hallinto.
- Ruotsala, Helena (1998):
Mie kotona kentällä ja kentällä kotona. Teoksessa Maija Mälikalli & Paavo Oinonen (toim.): Integraatio, identiteetti, etnisuus. Tarkastelukulmia kulttuurisen vuorovaikutukseen. Turku: Turun yliopisto. Kulttuurisen vuorovaikutuksen ja integraation tutkijakoulun julkaisuja.
- Rönnerberg, Margareta (1990):
Siistiä! Ns. roskakulttuurista. Suom. Arvi Tamminen. Helsinki: Like.
- Seppälä, Juha (1998):
Kirja ajautui palkintojen, ei yhteiskunnan ytimeen. Kymmenet palkinnot aiheuttavat tässä ajassa harvinaisen ilmiön: inflaatio syö kirjojen merkityksen. Aamulehti 6.1.1998.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1990):
Maailmasta kolmanteen. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Suomen Lehdistö (1997):
30 suurinta sanomalehteä levikin mukaan 1996. Suomen Lehdistö 6-7/1997.
- Tuchman, Gaye (1978):
Making News. New York: The Free Press.
- Werner, Anita (1996):
Lapsi ja televisio. Suomalaisen laitoksen toimittanut Annikka Suoninen. Suom. Kaisa Rättyä. Helsinki: Gaudeamus.